

Князев Сергій Миколайович,
докторант докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – ПРАВОВА ОСНОВА НЕГЛАСНОЇ РОБОТИ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Правова основа – це правовий базис, фундамент, на основі якого будується вся негласна робота і оперативно-розшукова діяльність, у межах якої повинні діяти всі правоохоронні органи.

Діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України регламентується широким колом нормативно-правових актів, серед яких: Конституція України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною радою України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про прокуратуру», «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів», підзаконні нормативно-правові акти та ін..

Правова основа **негласної роботи і оперативно-розшукової діяльності** Національної поліції України складається з системи нормативно-правових актів, правові норми котрих регламентують групи однорідних суспільних відносин у процесі виконання визначених законодавством завдань.

Забезпечення належної правової регламентації негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України є актуальним завданням, що потребує постійної уваги наукових та практичних працівників, зважаючи на особливі завдання та специфічні форми реалізації цього виду діяльності правоохоронного органу.

Нині негласна робота та оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на широкій правовій базі, в якій головне місце належить спеціальному галузевому (оперативно-розшуковому) законодавству, що регулює діяльність з позиції державної правоохоронної діяльності, що має чітку правову регламентацію.

Слід зазначити, що погляди вчених щодо правових основ окресленої діяльності відрізняються.

Наприклад, одні дослідники до правової основи оперативно-розшукової діяльності відносять положення: Конституції і відповідних законів України; нормативно-правових актів міністерств і відомств та судових органів; міжнародно-правових актів (договорів), учасником яких є Україна [1, с. 62].

М. А. Погорецький таким чином визначає правові основи оперативно-розшукової діяльності: Конституція України; міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна; закони України за функціональним призначенням; закони України стосовно суб'єктів здійснення і нагляду; інші законодавчі, підзаконні та відомчі нормативні акти [2, с. 11].

Деяко відмінний погляд на правову основу оперативно-розшукової діяльності пропонують О. Ф. Долженков, А.Ф. Думко та І.П. Козаченко. Зокрема, вони відносять до її складу: закони; підзаконні правові акти; відомчі акти МВС України та інших правоохоронних органів [3, с. 31].

Безсумнівно, правові норми, які містяться в цих нормативно-правових актах та регламентують проведення гласних чи негласних оперативно-розшукових заходів, мають різну питому вагу. Але їхня система та взаємозалежність саме і визначає правову основу негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності підрозділами Національної поліції України.

Слід підкреслити, що найважливіше значення у правовому регулюванні негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України має Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року [4]. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Хоча Конституція України безпосередньо не регламентує негласну роботу та оперативно-розшукову діяльність, але містить загальні положення, що мають для неї принципове, основоположне значення. Це пов'язано з наступними обставинами.

Перш за все, основи правового статусу людини і громадянина, що виникають за будь-яких суспільних відносин, у тому числі й пов'язаними реалізацією правоохоронних функцій, визначені у Конституції України 1996 року зі змінами і доповненнями. З часу прийняття Основний закон став своєрідною нормативною програмою розвитку держави і суспільства. Першооснову правового статусу людини і громадянина становлять особисті права і свободи: право людини на життя (ст. 27 Конституції України), повагу до її гідності (ст. 28), свободу та особисту недоторканість (ст. 29), недоторканість житла (ст. 30), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31), невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32), свободу пересування (ст. 33), свободу думки, слова, вільне вираження своїх думок і переконань (ст. 34), захищеність прав і свобод людини і громадянина судом (ст. 55), обізнаність про свої права та обов'язки (ст.

57), надання правової допомоги (ст. 59), одноразовий та індивідуальний характер юридичної відповідальності (ст.60), презумпція невинуватості (ст. 62), право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (ст. 63), та інші. Разом з тим, у Конституції України підкреслюється їх невіддільність від виконання певних обов'язків. Зокрема, в ст. 68 Конституції України зазначено, що «кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Незнання законів не звільняє від відповідальності».

По-друге, на основі Конституції України розроблені принципи негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України. До них належать: верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини. Ці конституційні принципи знайшли своє нормативне правове закріплення у інших законодавчих та нормативно-правових актах (Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року, Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 року, «Про Національну поліцію» 2015 року та ін.).

По-третє, згідно ч. 5 ст. 55 Конституції України, «кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань», тобто норма статті вказує на правову можливість участі громадян у боротьбі зі злочинністю. Дана норма знайшла своє відображення у інших нормативно-правових актах, де деталізується вказане положення. Зокрема, у п. 13-16 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених законом підстав надається право: мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників; використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України; отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави; використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб – житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать. Наведені положення нормативно закріплюють можливість громадян реалізувати право на участь у боротьбі зі злочинністю.

По-четверте, ч. 2 ст. 3 Конституції України чітко визначила, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою

діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Виконавча влада, безпосередня реалізація функцій щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, покладається на виконавчу владу, Кабінет Міністрів України. Згідно ст. 116 Конституції України, він «вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина» (п. 2), «здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю» (п. 7). Відповідно, виконання вказаних завдань значною мірою покладається на Міністерство внутрішніх справ України, й безпосередньо – Національну поліцію України.

Таким чином, положення Конституції України, як Основний Закон нашої держави, мають найвище юридичне значення у правовому регулюванні негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Частина 1. Харків: Вид-во Національного університету внутрішніх справ, 2002. 336 с.

2. Погорецький М. А. Оперативно-розшукова діяльність: правові основи (структурно-логічні схеми): навч. посібник; за ред. проф. Ю.М. Грошевого. Харків, 2003. 220 с.

3. Долженков О. Ф., Думко А. Ф., Козаченко І. П. Оперативно-розшукова діяльність як правоохоронна функція кримінальної міліції. Одеський ін-т внутрішніх справ. Одеса, 2000. 134 с.

4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. Закон України «Про Державний Гімн України» : станом на 12 берез. 2009 р. Київ: Скіф, 2009. 48 с.